

۱۶۷۵۷۶

مبانی جامعه‌شناسی

مایکل هیوز و کرولین جی. کرولر

ترجمه

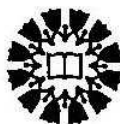
مهرداد هوشمند و غلامرضا رشیدی

توضیحات و ملحقات

دکتر علی محمد حاضری

تهران

۱۳۹۵

سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت)

مرکز تحقیق و توسعه علوم انسانی

Hughes, Michael (Michael D.)

سرشناسه: هیوز، مایکل

عنوان و نام پدیدآور: مبانی جامعه‌شناسی / مایکل هیوز، کرولین جی. کرولر؛ ترجمه مهرداد هوشمند، غلامرضا رشیدی.

مشخصات نشر: تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت)، مرکز

تحقیق و توسعه علوم انسانی، ۱۳۹۵.

مشخصات ظاهری: نه، ۵۶۹ ص + یک لوح فشرده.

فروست: «سمت»؛ ۱۹۵۹. علوم اجتماعی؛ ۱۰۰.

شابک: ۴-۲۵۱-۰۲-۶۰۰-۹۷۸-۲۷۵۰۰۰ ریال

وضعیت فهرست‌نویسی: فیبا

Sociology: The Core, 9th ed, c2009.

یادداشت: عنوان اصلی:

یادداشت: کتابنامه: ص. ۵۵۵-۵۵۸.

یادداشت: نمایه.

موضوع: جامعه‌شناسی

حاصله افزوده: کرولر، کرولین جی. Kroehler, Carolyn J.

شناسه افزوده: هوشمند، مهرداد، ۱۳۴۵-، مترجم.

شناسه افزوده: رشیدی، غلامرضا، ۱۳۳۸-، مترجم.

شناسه افزوده: حاضری، علی محمد، ۱۳۳۲-.

شناسه افزوده: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت)، مرکز تحقیق و

توسعه علوم انسانی.

رده‌بندی کنترلی: ۱۳۹۵/۲۵۱-۵۸۵ HM

رده‌بندی دیویی:

شماره کتابشناسی ملی: ۱۳۰۴۲۰

سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت)

مرکز تحقیق و توسعه علوم انسانی

Sociology: The Core; Michael Hughes, Carolyn J. Kroehler. Boston: McGraw Hill/Higher Education, c2009, 9th ed.

مبانی جامعه‌شناسی

نویسندگان: مایکل هیوز و کرولین جی. کرولر

مترجمان: مهرداد هوشمند و غلامرضا رشیدی

توضیحات و ملحقات: دکتر علی محمد حاضری

چاپ اول: تابستان ۱۳۹۵

تعداد: ۱۰۰۰

حروفچینی و لیتوگرافی: «سمت»

چاپ: یاران (قم)، صحافی: زرین (قم)

قیمت: ۲۷۵۰۰۰ ریال. در این نوبت چاپ قیمت مذکور ثابت است و فروشندگان و عوامل

توزیع مجاز به تغییر آن نیستند.

نشانی ساختمان مرکزی: تهران، بزرگراه جلال آل احمد، غرب پل یادگار امام (ره)،

روبه‌روی پمپ گاز، کد پستی ۱۴۶۳۶، تلفن ۰۲-۴۴۲۴۶۲۵۰.

www.samt.ac.ir

info@samt.ac.ir

هر شخص حقیقی یا حقوقی که تمام یا قسمتی از این اثر را بدون اجازه ناشر، نشر یا پخش یا عرضه یا تکثیر یا تجدید چاپ نماید، مورد پیگرد قانونی قرار خواهد گرفت.

سخن «سمت»

یکی از هدفهای مهم انقلاب فرهنگی، ایجاد دگرگونی اساسی در دروس علوم انسانی دانشگاهها بوده است و این امر مستلزم بازنگری منابع درسی موجود و تدوین منابع مبنایی و علمی معتبر و مستند با در نظر گرفتن دیدگاه اسلامی در مبنایی و مسائل این علوم است.

ستاد انقلاب فرهنگی در این زمینه گامهایی برداشته بود، اما اهمیت موضوع اقتضای که در سازمانی مخصوص این کار تأسیس شود و شورای عالی انقلاب فرهنگی در تاریخ ۶۳/۱۲/۷ تأسیس «سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها» را، که به اختصار «سمت» نامیده می‌شود، تصویب کرد.

بنابراین، هدف سازمان این است که با استمداد از عنایت خداوند و همت و همکاری دانشمندان و استادان، به هدایت و دل‌وز، به مطالعات و تحقیقات لازم بپردازد و در رشته‌های مختلف علوم انسانی به تألیف و ترجمه منابع درسی اصلی، فرعی و جنبی اقدام کند.

دشواری چنین کاری بر دانشمندان و صاحب‌نظران پوشیده نیست و به همین جهت مرحله کمال مطلوب آن باید به تدریج و پس از آماده‌سازی و یادآوری‌های پیاپی ارباب نظر به دست‌آید و انتظار دارد که این بزرگواران از این همکاری دریغ نورزند و با پیشنهادهای اصلاحی خود، این سازمان را در اصلاح کتاب حاضر و تدوین دیگر آثار مورد نیاز جامعه دانشگاهی جمهوری اسلامی ایران یاری دهند.

کتاب حاضر برای دانشجویان رشته علوم اجتماعی در مقطع کارشناسی به عنوان منبع اصلی درس «مبنای جامعه‌شناسی ۱ و ۲» به ارزش ۶ واحد ترجمه و تدوین شده است. علاوه بر این، کتاب برای دانشجویان سایر رشته‌ها نظیر مدیریت، علوم پزشکی و دانشجویان رشته‌های مرتبط در دانشگاه‌های علمی-کاربردی، پیام‌نور و دانشگاه آزاد اسلامی که درس «مبنای جامعه‌شناسی» را می‌گذرانند قابل استفاده است. امید است علاوه بر جامعه دانشگاهی، سایر علاقه‌مندان نیز از آن بهره‌مند شوند.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	مقدمه بر ترجمه فارسی
۷	پیشگفتار مترجمان
۹	سخنی درباره مؤلفان کتاب
۱۰	پیشگفتار مؤلفان
۱۳	فصل اول: کسب آگاهی جامع شناختی
۱۶	دیدگاه جامعه‌شناختی
۲۳	شکل‌گیری جامعه‌شناسی
۳۷	دیدگاه‌های نظری
۵۳	انجام تحقیقات
۶۷	خلاصه فصل: کسب آگاهی جامعه‌شناختی
۶۹	واژگان فصل
۷۲	پرسش‌هایی برای مرور فصل
۷۳	فصل دوم: فرهنگ و ساختار اجتماعی
۷۵	اجزاء فرهنگ
۸۸	وحدت و تنوع فرهنگی
۹۸	ساختار اجتماعی
۱۱۱	خلاصه فصل: فرهنگ و ساختار اجتماعی
۱۱۳	واژگان فصل
۱۱۵	پرسش‌هایی برای مرور فصل
۱۱۷	فصل سوم: جامعه‌پذیری
۱۱۹	مبانی جامعه‌پذیری

۱۳۸	خود و جامعه‌پذیری
۱۴۷	جامعه‌پذیری در طول عمر
۱۵۹	خلاصه فصل: جامعه‌پذیری
۱۶۱	واژگان فصل
۱۶۴	پرسش‌هایی برای مرور فصل
۱۶۵	فصل چهارم: گروه‌های اجتماعی و سازمان‌های رسمی
۱۶۷	بناسیات گروه‌ها
۱۷۷	پویای گروه‌ها
۱۸۹	سازمان‌های رسمی
۲۰۹	خلاصه فصل: گروه‌های اجتماعی و سازمان‌های رسمی
۲۱۱	واژگان فصل
۲۱۳	پرسش‌هایی برای مرور فصل
۲۱۵	فصل پنجم: انحراف و جرم
۲۱۷	ماهیت انحراف
۲۲۸	نظریه‌های انحراف
۲۴۸	جرم و نظام حقوق کیفری
۲۶۳	خلاصه فصل: انحراف و جرم
۲۶۶	واژگان فصل
۲۶۷	پرسش‌هایی برای مرور فصل
۲۶۸	فصل ششم: نابرابری‌های اجتماعی
۲۷۰	الگوهای قشربندی اجتماعی
۲۷۶	نظام طبقاتی در امریکا
۲۸۵	تحرك اجتماعی
۲۸۶	توجیهات قشربندی اجتماعی
۲۹۲	خلاصه فصل: قشربندی اجتماعی

۲۹۴	واژگان فصل
۲۹۵	پرسش‌هایی برای مرور فصل
۲۹۶	فصل هفتم: نابرابری‌های مبتنی بر نژاد و قومیت
۲۹۸	قشربندی نژادی و قومی
۳۰۳	تعصب و تبعیض
۳۱۲	الگوهای روابط درون گروهی: همانندسازی و کثرت‌گرایی
۳۱۴	دیدگاه‌های جامعه‌شناختی در قبال نابرابری نژادی و قومی
۳۱۸	خلاصه فصل: نابرابری‌های مبتنی بر نژاد و قومیت
۳۲۰	واژگان فصل
۳۲۲	پرسش‌هایی برای مرور فصل
۳۲۳	فصل هشتم: نابرابری جنسیتی
۳۲۵	قشربندی جنسیتی
۳۳۶	علل تفاوت‌های جنسیتی
۳۳۹	دیدگاه‌های جامعه‌شناختی در خصوص قشربندی جنسیتی
۳۴۴	خلاصه فصل: نابرابری جنسیتی
۳۴۵	واژگان فصل
۳۴۶	پرسش‌هایی برای مرور فصل
۳۴۷	فصل نهم: قدرت سیاسی و اقتصادی
۳۵۱	قدرت، اقتدار و دولت
۳۵۸	قدرت سیاسی
۳۶۷	نظام اقتصادی
۳۷۱	قدرت شرکت‌ها
۳۷۵	جامعه‌شناسی کار
۳۸۰	خلاصه فصل: قدرت سیاسی و اقتصادی
۳۸۲	واژگان فصل
۳۸۴	پرسش‌هایی برای مرور فصل

۳۸۵	فصل دهم: خانواده
۳۸۷	ساختار خانواده: دیدگاهی جهانی
۳۹۵	ازدواج موفق
۴۰۷	دشواری‌های پیش‌روی خانواده‌ها و جامعه
۴۱۰	دیدگاه‌های جامعه‌شناختی در خصوص خانواده
۴۱۴	خلاصه فصل: خانواده
۴۱۵	واژگان فصل
۴۱۷	پرسش‌هایی برای مرور فصل
۴۱۹	فصل یازدهم: دین، آموزش و پرورش و طب
۴۳۸	نهاد دین
۴۴۷	نهاد آموزش و پرورش
	نهاد طب
۴۵۵	خلاصه فصل: دین، آموزش و پرورش و طب
۴۵۸	واژگان فصل
۴۵۸	پرسش‌هایی برای مرور فصل
۴۶۰	فصل دوازدهم: جمعیت و محیط زیست
۴۶۱	جمعیت
۴۸۰	محیط زیست شهری
۴۹۰	محیط زیست بوم‌شناختی
۴۹۳	تعامل انسان و محیط زیست: نگاهی دقیق‌تر
۵۰۱	خلاصه فصل: جمعیت و محیط زیست
۵۰۴	واژگان فصل
۵۰۶	پرسش‌هایی برای مرور فصل
۵۰۷	فصل سیزدهم: تغییر اجتماعی
۵۰۸	جهان متغیر
۵۲۴	رفتار جمعی

۵۳۶

جنبش های اجتماعی

۵۴۶

چشم انداز آینده

۵۴۸

خلاصه فصل: تغییر اجتماعی

۵۵۰

واژگان فصل

۵۵۳

پرسش هایی برای مرور فصل

۵۵۵

منابع

۵۵۹

نمایه موضوعی

www.ketab.ir

مقدمه بر ترجمه فارسی

نگارش کتابی در حوزه جامعه‌شناسی عمومی منطبق با فرهنگ و ارزش‌های جامعه ایران و پاسخ‌گوی نیازها و انتظارات اسلامی و ملی و مشحون از اطلاعات و داده‌های برآمده از تحقیقات و پژوهش‌های علمی و متقن از زوایای آشکار و پنهان جامعه و فرهنگ ایرانی، آرزویی است که سال‌هاست برای تحقق آن انتظار کشیده‌ایم. نگارنده این سطور از نخستین ماه‌ها و سال‌های مسیر سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت) در سال ۱۳۶۴ در سمت معاونت پژوهشی این سازمان نوپا و برآمده از انقلاب فرهنگی، با خوش‌بینی توأم با سادگی انتظاری مرسوم آن سال‌ها، تلاشی را آغاز کرد و به مدد جلب همکاری قوی‌ترین تیم علمی در دسترس، بر این باور بود تا مدت یکی دو سال، اولین نمونه‌های کتب علوم انسانی مطلوب و مناسب با انتظارات انقلابی آن روز را لااقل در رشته جامعه‌شناسی که حوزه تخصصی و علاقه‌اش بود به جامعه دانشگاهی و علمی کشور ارائه نماید؛ اما به دلایل متعددی که این مجال فرصت واکاوی آن نیست، تقریباً آن‌گونه طرح‌ها و تألیف‌های شتاب‌زده هیچ‌کدام به سرانجام مطلوب نرسید و در واقعیت، حرکتی کند و تدریجی جای آنها را گرفت. امروزه نزدیک به سه دهه از آن زمان می‌گذرد، هم با حسرت و افتخار به آن همه شوق و ذوق و امید و تکاهای خودباورانه و انقلابی نظر دارم، هم به ساده‌انگاری و کم‌توجهی به لوازم و مقصیبات و دشواری‌های علمی-پژوهشی عظیم و مورد نیاز چنین اهداف متعالی که نه تنها آن روز، که امروز هم به تمامی محقق نیست واقف گشته‌ام. این تجارب و واقع‌بینی‌های حاصل از سه دهه تلاش علمی و آن جذابیت امید و آمال‌های خودباورانه به نحوی در حاصل این تلاش که فراروی جامعه علمی کشورمان قرار می‌گیرد، با هم تلاقی نموده‌اند.

کتاب مبانی جامعه‌شناسی تألیف مایکل هیوز و همکارش که یکی از زبده‌ترین کتب درسی رشته جامعه‌شناسی در جامعه آمریکا قلمداد می‌شود توسط مترجمان ذی صلاح (آقایان مهرداد هوشمند و غلامرضا رشیدی) ترجمه شده است؛ ولی «سمت» برای چاپ و انتشار

آن، با توجه به انتظارات و فضای سیاسی-فرهنگی موجود دچار تأملات و احتیاط شده بود. یک‌بار دیگر، دو اصل ارزشمند حسن استفاده از تجارب علمی و دستاوردهای بشری با ضرورت تکاپوی بومی و ملی و تألیف بر اساس ارزش‌های اسلامی و ایرانی در تعارضی ناسازگار و فلج‌کننده با هم قرار گرفته بودند.

اینجانب به مدد آن سوابق و تجارب بیان شده در سطور قبل بر آن شدم راهی میانبر و آشتی‌گرایانه برای سازگاری و هم‌نوایی این دو اصل ارزشمند بیابم. متن اصلی کتاب و ترجمه نسبتاً مطلوب آن از یک‌سو دربرگیرنده اوج تجارب و دستاوردهای جامعه علمی آمریکا و مؤلفان توانمند این اثر در تدوین یک کتاب مبانی جامعه‌شناسی به نحو جذاب و مطلوب و با کیفیت بود و حتی در مقایسه با جامعه آمریکا، نگرش نقادانه مؤلفان به ندرتاً ارزی نمود یافته بود و از سوی دیگر تعارض و ناسازگاری و از آن مهم‌تر، بی‌توانی بسیاری از مباحث آن با فرهنگ و واقعیات جامعه ایران بسیار جدی و ناخوشایند بود.

در درجه اول ارزی‌کردم کاش اینک پس از سه دهه توفیق آن را یافته بودیم که ما جامعه‌شناسان ایرانی هم‌وزن و همتای چنین اثری، کتابی درخور و متناسب با فرهنگ جامعه ایران ارائه نماییم. اما این ارزیابی تحقیق‌نیافته که اینک به دلایل و عوامل عدم تحقق آن نیز واقع‌بینانه وقوف دارم باعث شد تا راهکارهای میانبر و مطلوبیت‌های نسبی را نادیده انگارم. حسن استفاده از تجارب علمی و منابع بحثوایی کتاب و کاهش تعارضات و ناسازگاری‌های فرهنگی آن و استفاده حداکثری از داده‌ها و ظرفیت‌های بومی برای نزدیک‌تر شدن اثر با نیازها و انتظارات جامعه ایران، انگار مورد نظری بود که به مسئولان «سمت» پیشنهاد گردید. با آنکه دشواری‌ها و ابهام‌های فراوانی این اقدام فراوان بود، اینجانب و مسئولان سازمان، اسیر وسوسه‌ها و تردیدها نماندیم و -رک- را آغاز کردیم.

حفظ اصالت و یک‌دستی اثر اصلی از یک‌سو و ورود جدی و مؤثر برای ارائه مثال‌ها و حسن استفاده از پژوهش‌ها و داده‌های موجود از جامعه ایران برای بومی‌سازی نسبی اثر، دشواری خاص خود را داشت و ظرایف خاص خود را می‌طلبید. خوشبختانه ساختار اولیه (تألیف) اثر به گونه‌ای بود که به اینجانب اجازه می‌داد این مداخله به شیوه‌ای مناسب صورت گیرد. مؤلفان ضمن طرح مباحث و موضوعات به صورتی عام و نسبتاً جهان‌شمول (بر اساس تلقی معمول و مرسوم نزد اکثر جامعه‌شناسان غرب که کمابیش برای آنان، جهان هم چیزی فراتر از غرب و ارزش‌های تمدنی غرب محسوب نمی‌شود) که در بخش اول هر

فصل و موضوع صورت گرفته بود، به نحوی اضافی و تکمیلی، اطلاعات و داده‌ها و شرح و بسطی از موضوع دربارهٔ جامعه آمریکا را به آن منضم نموده بودند؛ به ویژه در بخش‌هایی که به عنوان تمرین‌های پژوهشی و کاربردهای عملی بحث اضافه نموده بودند، وجههٔ آمریکایی کتاب بسیار پررنگ و نهایی می‌شد.

بر اساس مشورت اولیه با برخی از دوستان و صاحب‌نظران و تفاهم صورت گرفته با مسئولان «سمت» در انجام اصلاحات و مداخلات صورت گرفته در این اثر، ملاحظات و مد نظر قرار گرفته است:

۱. در بخش اول مباحث و موضوعات هر فصل که مؤلفان بیشتر نگاهی عام و کلی و خارج از مسائل جامعه‌ای معین داشتند، قرار شد که مطالب کمتر حذف شده، بیشتر به حذف واژه، عبارت یا مثالی که نامناسب تشخیص داده می‌شد بسنده شود و در صورت لزوم، توضیح یا مثالی مرتبط با جامعه ایران به نحوی اضافه شود که تمایز متن اصلی مؤلفان با مباحث اضافی و تکمیلی، به روشنی معرّم باشد و به گونه‌ای ناروا، مطالب اضافه شده، به مؤلفان اصلی منتسب نشود.

۲. در بخش اضافی و تکمیلی مباحث اصلی‌ها که مؤلفان عامدانه در صدد ارائه مثال‌ها و تشریح وضعیت خاص جامعهٔ آمریکا در ارتباط با موضوع مورد نظر بوده‌اند، برخورد حذفی با مطالب و موضوعات با شدت بیشتری دنبال شده است، مگر آنکه ارائه مثال از وضعیت جامعهٔ آمریکا برای خوانندهٔ ایرانی که، لازم نیست و ضروری و بدون بدآموزی‌های فرهنگی و ارزشی تشخیص داده شده باشد. به عبارت دیگر، در این قسمت، اصل بر حذف و جایگزینی مطالب بوده است مگر آنکه حذف مطالب ضرورتی اجتناب‌ناپذیر باشد یا در واقع، حذف مطالب صرفاً بر اساس ناسازگاری و هنجار ارزشی و فرهنگی نبوده است و در بسیاری موارد، مؤلفان آن چنان به ارائهٔ اطلاعات و داده‌های ریز و جزئی از جامعهٔ آمریکا پرداخته بودند که برای دانشجوی و مخاطب ایرانی ضرورت و جذابیت چندانی در مورد آنها متصور نبود.

۳. علاوه بر حذف داده‌ها و مثال‌های خاص مربوط به جامعهٔ آمریکا و تلاش برای ارائهٔ اطلاعات و مثال‌هایی از جامعهٔ ایران در ارتباط با موضوع مورد نظر، در مواردی که بضاعت علمی و تجارب آموزشی-پژوهشی اینجانب اجازه داده است، سعی شده است تا نکات یا ملاحظات انتقادی و منبعث از باورها و ارزش‌های فرهنگی جامعهٔ ایران به بحث اضافه شود که به ویژه این گونه مباحث عمیقاً به نقادی و تکاپوی اصلاح‌گرایانهٔ دیگر

همکاران دانشگاهی نیازمند است و امیدواریم در چاپ‌های بعدی این اثر به مدد این نقادی‌ها مباحث با اتقان و غنای بیشتری دنبال گردد.

۴. با وجود مشی کلان فوق، این نگاه تلفیق‌گرایانه درخصوص فصل دین (فصل یازدهم)، با دشواری بیشتر مواجه شد و حفظ اساس و بنیان‌های مباحث مربوط به نهاد دین با حداقل‌ها و انتظارات مربوط به این فصل در جامعه ایران تمایز اساسی‌تری داشت به ویژه که در جامعه ایران، اساساً دین و باورهای دینی در مقایسه با دیگر جوامع حضور پررنگ‌تری دارد و انقلاب اسلامی، هم در وقوع و هم در کیفیت ساختارهای سیاسی و فرهنگی نظام جای‌آین، به وجهی کاملاً متفاوت، از دین متأثر بوده است و این تفاوت‌ها نمی‌توانست به کمی‌نماید انگاشته شود. با این ملاحظات بود که این فصل، به نحوی متفاوت از سایر فصول، با نگاهی تألیف‌آبانه به معنای دقیق کلمه، تنظیم و تولید گردید. در این الفت یافتن نگاه‌های متفاوت، از سه وجه نظر استفاده شد: الف) نگاه دکتر علیرضا شجاعی زنده، استاد جامعه‌شناسی دین که در این موضوع، تأکیدات و نگرش‌های انتقادی بیشتری نسبت به میراث مرسوم جامعه‌شناسی دین دارد. ب) عنوان یک جامعه‌شناس مسلمان که دغدغه حضور ارزش‌ها و باورهای اعتقادی-اسلامی را در نگرش به موضوع و محتوای جامعه‌شناسی دین با رویکرد علمی هر موضوع در تعارض و تقابلی نمی‌بیند یک پایه بحث قرار داده شد. از سوی دیگر، نگاه دکتر حسن محدثی جامعه‌شناس ایرانی دیگری مورد توجه قرار گرفت که ضمن عنایت به مسئله جدی دین در جامعه ایران پس از انقلاب اسلامی، همراهی و هم‌نوایی بیشتری با میراث مرسوم این رشته علمی را مدنظر دارد. ج) سوم بحث، کتاب جامعه‌شناسی دین اثر ملگم همیلتون بود که در میان مجموعه آثار و ادبیات موجود در حوزه جامعه‌شناسی دین، با اصالت و غنای بیشتری به نظام باورهای دین‌داران در فهم دین و کارکرد آن مواجه بوده است و برای جامعه امروز ایران نگرش قابل‌قبولی به دین دارد. اینکه راقم این سطور تا چه پایه توانسته باشد، این سه نگاه متفاوت را به نحوی مناسب در این مباحث با هم الفت داده باشد، امری است که صاحب‌نظران و ناقدان محترم قضاوت خواهند کرد و کاستی‌ها و نقایص آن را یادآور خواهند شد.

به رغم در نظر داشتن این ملاحظات و اصول راهنمای کلی فوق، در عمل ارائه مثال و به ویژه داده‌ها و اطلاعات مرتبط با جامعه ایران بسیار مشکل‌تر از حد انتظار و برآورد اولیه

بود و کار تنظیم اثر در مدتی طولانی‌تر از آنچه پیش‌بینی می‌شد صورت گرفت و به خوبی معلوم گشت که اگر قرار بود همهٔ مباحث کتاب بخواند بر اساس اطلاعات و داده‌های پژوهشی مرتبط با جامعهٔ ایران سامان یابد کار تا چه پایه ناممکن یا نامحتمل می‌شد.

بعد از اتمام کار اصلاحات و نگارش مباحث جدید، دغدغه و نگرانی‌های جدی در خصوص کیفیت و نتیجه کار باعث شد ارزیابی و نقادی کار انجام شده به نحوی جدی مورد توجه قرار گیرد. برای این ارزیابی دو ویژگی اساسی مورد نظر بود: یکی تسلط محتوایی و غنای علمی و دبستگی به ارزش‌ها و اصول کلاسیک رشته جامعه‌شناسی تا اطمینان حاصل شود در این اقدام نامعمول و غیر مرسوم، محتوا و انسجام علمی مطالب یک اثر شناخته شده، دچار آسیب‌های ناموجه نشده باشد و از سوی دیگر انتظارات و مطالبات بومی گرایانه و نگرش‌های تازه‌ای است که به ضرورت سازگاری و هم‌نوایی متون درسی دانشگاهی با ارزش‌های اساتید و فرنگی به نحوی جدی می‌نگرد، تا چه پایه مشاهده این اثر و تغییرات اعمال شده در آن اساس رعایت نسبی می‌یابد. با عنایت به این دو ویژگی، با چندین نفر از استادان و صاحب‌نظران این رشته برای تقبل زحمت داوری و ارزیابی پیش‌نویس اصلاح شده، مذاکره شد و نهایتاً بر وفق بدیدم موافقت بررسی و ارزیابی دقیق این اثر را توسط آقایان دکتر سعید معیدفر عضو هیأت علمی شناخته شده دانشگاه تهران که پیشینه ریاست انجمن جامعه‌شناسی ایران را نیز با خود دارد و دکتر رحمت‌الله معمار عضو هیئت علمی دانشگاه مازندران که علاوه بر دقت علمی، با جد توجه و تأکید بر انتظارات ارزشی ویژه نیز می‌باشد جلب کنیم.

ضمن تشکر از قبول زحمت داوری دشوار این اثر که حقیقتاً همین منت آن دو بزرگوار خواهیم بود، با اظهار نظر دقیق و ارزیابی‌های موشکافانه، اطمینان بخشی از سوی این داوران ارجمند مواجه شدیم که لزوماً همسو و یکنواخت نیز نبود. بر اساس هماهنگی به عمل آمده با مسئولان محترم معاونت پژوهشی «سمت»، داوری جناب آقای رضا عبدالرسولی کارشناس محترم گروه علوم اجتماعی «سمت» نیز اخذ گردید و مجموعهٔ این داوری‌ها در اعمال اصلاحات نهایی مد نظر قرار گرفت. بر اساس تفاهم به عمل آمده در هر زمینه که داوران نظر مشابه و مشترکی داشتند و حذف مطلب یا ارائه مباحث پیشنهادی جدید را نمی‌پسندیدند، بر اساس نظر آنها اقدام شد و هر جا این ارزیابی‌ها متفاوت بود، با ملاحظه نظر خود اینجانب به عنوان یک نظر، بر اساس نظری که طرفدار بیشتری داشت، اصلاحات نهایی به عمل آمد.

در نهایت نیز این مجموعه توسط آقای دکتر اردشیر انتظاری مدیر گروه جامعه‌شناسی «سمت» و عضو هیئت علمی دانشگاه علامه طباطبائی مورد بازبینی دقیق و موشکافانه قرار گرفت و اصلاحات و پیشنهادهای ایشان نیز ملحوظ گردید.

ضمن تشکر از ارزیابان محترم که با بیان نظرهای دقیق و ارزشمند خود، سهم کاملاً مؤثری در اتقان و اعتبار نهایی کتاب داشته‌اند، مسئولیت نهایی اصلاحات به عمل آمده و متون و مباحث اضافه شده، به عهده اینجانب است و ساخت آن بزرگواران، مبرا از خطاها و ضعف‌های احتمالی این اقدامات است. امیدوارم تلاش به عمل آمده صرفاً به عنوان گامی اولیه، مرحله‌ای، مقبول جامعه علمی کشور و استادان و دانشجویان ارجمند این رشته قرار گیرد و انعکاس کاستی‌ها و خطاهای آن و ارائه پیشنهادهای تکمیلی، در چاپ‌های بعد، اصلاحات با اتقان و غنای بیشتری همراه گردد.

برای حفظ مسئولیت علمی مباحث کتاب، به استثنای موارد اندکی از جایگزینی بعضی واژگان و اصلاحات عبارتی و ویرایشی، همه مباحث و مطالبی که در متن اصلی کتاب نبوده و در فرایند اصلاح و تکمیل مباحث به آن اضافه شده است داخل قلاب [] قرار داده شده است. علاوه بر این، راستای کاهش و تعدیل حجم کتاب و نیز کاستن از ابعاد غیر بومی مباحث، مطالبی که تحت عنوان مثال‌های کار با اینترنت و پیشنهادهای پژوهشی مطرح شده بود حذف گردید.

مستثنای گزینش و تلخیص، و مطالب اضافه‌شده

سید محمد حاضری

پیشگفتار مترجمان

کتاب حاضر حاصل تلاش و فعالیت‌های علمی و پژوهشی نویسندگان و تجربیات چندین ساله آنها در تدریس درس مبانی جامعه‌شناسی در دانشگاه‌های مهم و معتبر دنیاست که با نگاهی علمی و دقیق و دلی انتقادی، مسائل و موضوعات گوناگون جامعه انسانی و محیط اجتماعی و بسیاری از مشکلات، معضلات مشترک جوامع مختلف را با زبانی ساده و روشن و قابل فهم مورد بررسی قرار داده و در تحلیل موضوعات کتاب نیز از نظرات جامعه‌شناسان بزرگ کمک گرفته‌اند، و در هر فصل نیز در ارتباط با موضوع، دیدگاه‌های اصلی جامعه‌شناسی نظیر کارکردگرایی، تعارض و هماهنگی را مطرح نموده، تا از این طریق دانشجویان و مخاطبان با نظریه‌های گوناگون علوم اجتماعی آشنا شوند.

مطالعه این کتاب می‌تواند به غییر نگرش و ارتقای شناخت و آگاهی‌های دانشجویان نسبت به موضوعات و مشکلات اجتماعی و جنبه‌های مهم زندگی انسانی و روابط اجتماعی کمک نماید و افق دید و بینش دانشجویان را در حوزه مسائل اجتماعی و انسانی گسترش دهد و دانش و اطلاعات آنها را در زمینه شواری‌ها و مشکلات حاصل از ورود به اقتصاد اطلاعاتی و جهانی، تغییرات اجتماعی، مشکلات زیست محیطی، آسیب‌ها و انحرافات اجتماعی، تأثیر رسانه‌های جمعی و فناوری اطلاعاتی، نابرابری‌های اقتصادی و اجتماعی، سازمان‌های بزرگ و دیوان‌سالاری، روابط خانوادگی، آموزش و پرورش، طب، فرهنگ و ساختار اجتماعی، جامعه‌پذیری، گروه‌های اجتماعی جمعیت و محیط زیست و ... توسعه داده و به آنها کمک می‌نماید تا زمینه نظری قوی و محکمی در رابطه با مفاهیم و موضوعات اجتماعی و دیدگاه‌های جامعه‌شناسی داشته باشند.

این کتاب در سیزده فصل تهیه شده که در آن موضوعات و مشکلات مهم و عمده جوامع انسانی مورد تحلیل و ارزیابی قرار گرفته و در نگارش آن از منابع گوناگون و متعددی استفاده شده که این امر بیانگر غنای مطالب و جامعیت کتاب است و می‌تواند به عنوان اثری ارزشمند در حوزه علوم اجتماعی مورد استفاده پژوهشگران، سیاستمداران، برنامه‌ریزان اجتماعی و فرهنگی، کارشناسان علوم اجتماعی و انسانی و ... قرار گیرد و

قابلیت‌های علمی و تحلیلی آنها را در زمینه مسائل اجتماعی و انسانی تحکیم بخشد.

یکی دیگر از ویژگی‌های مهم کتاب این است که در پایان هر فصل، خلاصه‌ای از مطالب همان فصل درج شده تا دانشجویان و خوانندگان با مرور آنها، نگاهی کلی به موضوعات اصلی فصل داشته باشند و به نحوی نظام‌مند آنچه را که خوانده‌اند مرور نمایند. همچنین واژه‌های مهم و تخصصی کتاب در پایان هر فصل به صورتی روان و خلاصه جهت بهره‌برداری بهتر تعریف شده است؛ علاوه بر آن پرسش‌هایی برای مرور فصل انتخاب شده تا دانشجویان با تأمل و تفکر درباره آنها، شناخت عمیق‌تری نسبت به موضوعات کتاب کسب نمایند.

در خاتمه نیز از جناب آقای دکتر احمد احمدی ریاست محترم «سمت» و جناب آقای رضا ابرسوی دبیر محترم گروه علوم اجتماعی و همکاران آن حوزه و مدیریت تدوین آقای دکتر محمود جوان که با همکاری و رهنمودهای خود زمینه چاپ و انتشار این کتاب را فراهم کرده‌اند، صمیمانه تشکر و قدردانی می‌نمایم و توفیق بیشتر آنان را در ارائه خدمات علمی و فرهنگی از قادر متعال خواهانیم.

با آرزوی توفیق الهی

مهرداد هوشمند - غلامرضا رشیدی

دی‌ماه ۱۳۹۴

سخنی درباره مؤلفان کتاب

مایکل هیوز استاد جامعه‌شناسی مؤسسه پلی تکنیک و دانشگاه ایالتی ویرجینیاست. وی دکترای جامعه‌شناسی خود را در سال ۱۹۷۹ از دانشگاه فاندربیلت گرفته و طی ۳۵ سال گذشته جامعه‌شناسی مقدماتی تدریس کرده است. همچنین، به صورت منظم رشته روابط گروه‌های اقلیت، رفتار انحرافی، جامعه‌شناسی بیماری روانی و تحلیل داده درس می‌دهد. او از سال ۲۰۰۰ تا ۲۰۰۴ مدیر مجله بهداشت و رفتار اجتماعی بود و سمت‌هایی چون دستیار پژوهشی مؤسسه تحقیقات اجتماعی، مدیر بخش تحقیقات، مدیر بخش آموزش و معاون پژوهشی دانشگاه فاندربیلت (۱۹۸۰-۱۹۸۲)، مدیر بخش آموزش و بهداشت (۱۹۸۲-۱۹۹۲) و معاون پژوهشی دانشگاه را نوشته است. پژوهش‌های وی در زمینه بهداشت روانی و بیماری‌های روانی، نژاد و قومیت، و شلوغی و زندگی در تنهایی به انتشار گسترده‌ای در نشریات گوناگون منجر شده است. وی در سال ۲۰۰۴ تا ۲۰۰۵ ریاست انجمن جامعه‌شناسی جنوب را بر عهده داشت.

کرولین جی، کرولر نویسنده و ویراستار تاریخی حرفه‌ای است که تحصیلات جامعه‌شناسی خود را «ضمن خدمت» به انجام رساند. قبل از همکاری در نگارش این کتاب، مقالاتی برای کتاب‌های درسی جرم‌شناسی و حقوق جزا می‌نوشت. او کمک‌نویسنده و ویراستار کتاب راهنمای موفقیت تحصیلی برای دانشجویان با عنوان *نمرات ممتاز: وقتی من بتوانم، توهم می‌تونی* بود. او در مرکز تحقيقات منابع آب ویرجینیا مطالب آموزش عمومی و مطالب فنی درباره کیفیت آب و سایر مسائل مرتبط با محیطی می‌نوشت، از جمله کتابی درباره معیارهای آب آشامیدنی نوشت. وی در حوزه تاریخی خود چندین سال نیز در دفتر روابط عمومی یکی از دانشگاه‌ها فعالیت داشته و برای نشریه *مطبوعات مستقل لانکاستر* نویسندگی و ویراستاری کرده است. او دکترای خود را در گیاه‌شناسی از دانشگاه ویرجینیا اخذ کرد و مقالاتی در مجله گیاه‌شناسی، گیاهان و خاک کانادا و *ایکولوژیا* منتشر کرده است.

پیشگفتار مؤلفان

تحصیلاتی که دانشجویان به انجام می‌رسانند باید زندگی آنان را غنی‌تر، کامل‌تر و پرمعنی‌تر کند. چنین هدفی بنیان و توجیه حرقه ما فرهنگیان و جامعه‌شناسان است. دانشجویان امروز با دشواری‌های حاصل از ورود به اقتصاد اطلاعاتی و جهانی، رشد زیست‌فناوری و شبکه‌سازی، افزایش مداوم جمعیت، و مشکلات زیست‌محیطی مرتبط با رشد جمعیت روبرو هستند. دانشجویان برای درک این محیط اجتماعی به سرعت در حال تغییر و زندگی در آن باید به بیان محکمی از مفاهیم و دیدگاه‌های جامعه‌شناسی داشته باشند.

جامعه‌شناسی ما تشویق می‌کند تا جنبه‌هایی از محیط اجتماعی را بررسی کنیم که ممکن است در شرایط دیگر آنها را نادیده بگیریم، از آنها غفلت کنیم یا آنها را بدیهی فرض کنیم؛ همچنین، ما آنان می‌دهد تا چهره پنهان زندگی روزمره را مشاهده کنیم. دوره‌ی مقدماتی جامعه‌شناسی به دانشجویان فرصت می‌دهد تا از این تخیل جامعه‌شناختی برای درک و غلبه بر دنیای اجتماعی خود بهره ببرند، و این کتاب اطلاعات لازم برای چنین هدفی را برای آنان فراهم می‌کند.

تأمین اساس کار

دوره‌ی جامعه‌شناسی باید افق دید دانشجویان را گسترش دهد. مهارت‌های مشاهده‌ای آنان را تقویت کند و قابلیت‌های تحلیلی‌شان را تحکیم بخشد. این کتاب قصد دارد کاری کند تا دوره‌ی مقدماتی هم برای استادان و هم برای دانشجویان قابل فهم و استفاده شود. چاپ نهم کتاب که پیش روی شماست حاوی متنی فشرده و خواندنی از اصول اساسی جامعه‌شناسی بوده که مفاهیم بنیادین این رشته را حفظ کرده است. این چاپ ضمن حفظ تمام بخش‌های اصلی چاپ هشتم، در بردارنده‌ی کادرهای موضوعی، ارقام و آمار حیاتی مخصوص متن‌های مقدماتی، و رویکردی مبنی‌گراست. این ویراست هسته‌ی جامعه‌شناسی - مبانی اصلی این رشته - را عرضه می‌کند.

بررسی بسیاری از موضوعات اساسی جامعه‌شناسی در این کتاب - اعم از نظریه، فرهنگ، جامعه‌پذیری، قشربندی، نژاد، جنسیت، قدرت، خانواده، دین و تغییر اجتماعی - از لحاظ جامعیت با کتاب‌های درسی مقدماتی برابری می‌کند و در بسیاری از موارد بر آنها برتری دارد. دیدگاه‌های کارکردگرایی، تعارض و تعامل‌گرایی در فصل اول ارائه و در سرتاسر کتاب از آنها استفاده شده است. به مدد این کار، دانشجویان شناخت مطمئنی از این دیدگاه‌های جامعه‌شناختی و درک موضوعات مطرح به دست می‌آورند و به همه اعضای گروه‌های انشگاهی که اعضای هیئت علمی آنها موظف‌اند از کتاب درسی یکسانی استفاده کنند، نالایی را عرضه می‌کند.

برای هر جامعه‌شناس، نامه، بزی دوره آموزشی مربوط به جامعه‌شناس دیگری کاری جسورانه است. به جای آن ما امیدواریم این کتاب چاره‌ای اساسی - مبنای مشترک فکری - عرضه کرده باشد تا هر جامعه‌شناسی به منزله مبنایی مطمئن جهت تدوین دوره‌های مقدماتی از آن استفاده کند. متنی اساسی به اصطلاح هسته‌ای، به منزله نمایش منسجم مطالب جامعه‌شناختی، کمکی به علم تربیت است. استادان می‌توانند متن را با یادداشت، مطالب خوانشی یا رساله طبق نیازهای آموزشی مخصوص خود تکمیل کنند. بر همین منوال، دانشجویان می‌توانند از این کتاب به منزله نوبتی منبع اطلاعاتی موزج استفاده کنند.

اصطلاحات کلیدی

اصطلاحات بسیار مهم در مبنای جامعه‌شناسی به صورت درشت و پررنگ ارائه شده و در خود متن تعریف شده‌اند. این اصطلاحات کلیدی در قسمت خلاصه فصل دوباره به صورت درشت و پررنگ جهت تأکید بر اهمیت آنها و تقویت حافظه دانشجویان عرضه می‌شوند. در پایان هر فصل واژگان فصل ارائه و در آن اصطلاحات اساسی مذکور در فصل دوباره تعریف می‌شود. تمام اصطلاحات کلیدی را در نمایه گنجانده و محل اولین تعریف آنها را ذکر کرده‌ایم.

خلاصه فصل

در پایان هر فصل قسمتی با عنوان خلاصه فصل درج شده که در پیکربندی آن از همان عناوین اصلی مورد استفاده در معرفی خود فصل استفاده شده است. در خلاصه فصل نکات

اصلی مطالب فصل به صورت خلاصه بازگو می‌شود و در نتیجه دانشجویان می‌توانند به نحوی نظام‌مند آنچه را خوانده‌اند مرور کنند. استفاده از سرفصل‌ها باعث می‌شود دانشجویان بتوانند برای کسب اطلاعات بیشتر به بخش مورد نظر فصل بازگردند. خلاصه فصل حاوی تمام اصطلاحات قسمت واژگان فصل است که برای نشان دادن اهمیت آنها با حروف درشت و پررنگ چاپ شده‌اند.

پرسش‌هایی برای مرور

در پایان هر فصل فهرستی از پرسش‌های مربوط به نکات اصلی و مهم فصل مطرح شده که به منظور مرور مطالب آن فصل گنجانده شده است.